

FORUM ZA BEZBEDNOST I DEMOKRATIJU

PRIRUČNIK

ZA

NATO

BEOGRAD 2009.

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

Ova knjiga objavljuje se u dogovoru sa NATO Odeljenjem za javnu diplomatiju u Briselu i uz posredovanje NATO kancelarije u Beogradu.

PRIRUČNIK ZA NATO

ISBN 978-86-907643-2-7

IZDAVAČ

FBD, FORUM ZA BEZBEDNOST I DEMOKRATIJU

Beograd, Srbija, 2009

www.fbd.org.rs

za izdavača

Milan Jovanović, direktor FBD

Naslov originala

NATO/OTAN Handbook

Public Diplomacy Division

NATO

1110 Brussels, Belgium

ISBN 92-845-0181-4

© NATO 2006

DVA
UVODA U OVU KNJIGU

ZVANIČNI...

Na pitanje zašto smo se odlučili da objavimo ovu knjigu moguće je uzvratiti pitanjem: a zašto to, već dugi niz godina, dosad nisu učinili oni koji su mogli da to učine i od kojih se to i očekivalo - posebno u kontekstu, s jedne strane masovne opredeljenosti građana Srbije za ulazak u Evropsku uniju, a sa druge, zbog strateškog partnerstva koje ista ta unija ima sa Severnoatlanskim savezom - NATO-om!

U međuvremenu, nesklad između opredeljenja za EU i istrajavanja pa i oživljavanja starih pristupa temi NATO-a postajao je sve očigledniji.

Zato bi na ovo naše izdanje pre svega trebalo gledati kao na pokušaj da široj publici, pa i onima koji utiču na javno mnjenje, ponudimo knjigu koja će pomagati u suočavanju sa i u demistifikaciji postojećih predrasuda ili starih ideoloških zabluda i laži - poput one da ulazak u NATO znači gubitak nacionalnog suvereniteta – a otvariti put ka objektivnijem pristupu i hrabrijem promišljanju važnosti odnosa sa Severnoatlanskim savezom u budućnosti.

Milan Jovanović
direktor FBD

... I LIČNI

Moj deda Vukašin, narednik srpske vojske i učesnik Prvog svetskog rata bio je pobednik između ostalog i zbog toga što je na svojoj strani imao moćne saveznike sa Zapada.

Moj otac Vladeta bio je vojni zarobljenik u Drugom svetskom ratu između ostalog i zbog toga što je njegova zemlja početak tog rata dočekala bez saveznika, nadajući se da će moći da bude neutralna.

Ja sam 1999. godine, kada smo opet bili bez i jednog saveznika, voljom Boga kao general izbegao smrt i samo bio ranjen od NATO bombi, ali sam, uprkos tome, žalio što tadašnja vlast nije prihvatila sugestije nas pojedinaca iz vojske za što bržu evroatlansku integraciju Srbije; i kasnije, bio prvi general iz Srbije posle 5. oktobra 2000. koji se u Briselu sreo sa Generalnim sekretarom NATO-a u obezbeđivanju njegove i podrške NATO našim tadašnjim naporima za smirivanje sukoba i povratak naše vojske u kopnenu zonu bezbednosti na jugu Srbije.

Kakvu će budućnost doživeti moj sin, ćerka i unuka zavisi u punoj meri od toga kako ćemo se u pogledu savezništva opredeljavati danas. O tome ne mogu da odlučuju političke elite, a još manje da manipulišu narodom, već narod sam.

general u penziji Ninoslav Krstić
predsednik FBD

ORGANIZACIJA SEVERNOATLANTSKOG
SPORAZUMA*

NATO

Albanija,
Belgija, Bugarska
Češka Republika
Danska
Estonija
Francuska
Grčka
Holandija, Hrvatska
Island, Italija
Kanada
Letonija, Litvanija, Luksemburg
Mađarska
Nemačka, Norveška
Poljska, Portugalija
Rumunija
SAD, Slovačka, Slovenija, Španija
Turska
Ujedinjeno Kraljevstvo

Severnoatlantskim sporazumom, potpisanim u Vašingtonu u aprilu 1949. godine, stvoren je Savez zajedničke odbrane, kako je definisano u članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija.
Sporazum je sklopljen na neodređeno vreme.

Severnoatlantski savet prihvatilo je znak NATO-a kao simbol Saveza u oktobru 1953. godine. Krug simbolizuje jedinstvo i saradnju, a kompas zajednički put ka miru kojim su krenule zemlje članice.

ČLANICE EU-a KOJE NISU ČLANICE NATO-a:

Od 27 članica EU 6 nisu članice NATO-a:

Austrija
Finska
Irska
Kipar
Malta
Švedska

ČLANICE NATO-a KOJE NISU ČLANICE EU-a:

Island
Kanada
SAD
Norveška
Turska

NAPOMENA

Uprava za javnu diplomatiju NATO-a,
pod nadležnošću Generalnog sekretara,
izdala je ovaj
NATO Priručnik
kao izvor podataka o Savezu i njegovoj politici.

Iznesene formulacije najbliže izražavaju saglasnost svih
zemalja članica, što je osnov svih odluka Saveza.

Ipak, ovaj Priručnik nije zvanični NATO-ov dokument,
pa zato u nekim slučajevima, u pogledu određenog problema,
ne mora da izražava zvanične stavove pojedinih vlada
članica.

SADRŽAJ

Predgovor srpskog izdanja 15

Predgovor 17

I. DEO

UVOD U SAVEZ

Šta je NATO? 23

Istorija Saveza 24

Osnovni bezbednosni zadaci NATO-a 25

Prilagođavanje promenljivom bezbednosnom okruženju 28

Zaključak 37

II. DEO

POLITIKA I DONOŠENJE ODLUKA

POGLAVLJE 1: Glavna politika i institucije za donošenje odluka 41

POGLAVLJE 2: Upravljanje krizama 49

POGLAVLJE 3: Dimenzija odbrambenog planiranja 57

POGLAVLJE 4: Zajednički finansirana sredstva, budžet i upravljanje finansijama 63

POGLAVLJE 5: Nuklearna politika 71

POGLAVLJE 6: Ekonomska dimenzija 73

III. DEO

CIVILNE I VOJNE STRUKTURE NATO-A

POGLAVLJE 7: Civilna organizacija i strukture 79

POGLAVLJE 8: Glavni zadaci Međunarodnog osoblja 81

POGLAVLJE 9: Vojna organizacija i strukture 91

POGLAVLJE 10: Glavni zadaci Međunarodnog vojnog osoblja 107

POGLAVLJE 11: Specijalizovane organizacije i agencije 113

POGLAVLJE 12: Glavni odbori i politička tela NATO-a 117

IV. DEO

ULOGA SAVEZA U OPERACIJAMA OČUVANJA MIRA I PODRŠKE MIRU

POGLAVLJE 13: Uloga NATO-a u Bosni i Hercegovini 145

POGLAVLJE 14: Sukob na Kosovu i uloga KFOR-a 150

POGLAVLJE 15: Uloga NATO-a u bivšoj jugoslovenskoj Republici Republici Makedoniji* 154

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

POGLAVLJE 16: Uloga NATO-a u Avganistanu 156

POGLAVLJE 17: Uloga NATO-a u Iraku 161

POGLAVLJE 18: Uloga NATO-a u Darfuru 164

V. DEO

SUZBIJANJE NOVIH PRETNJI I RAZVOJ NOVIH SPOSOBNOSTI

POGLAVLJE 19: Uloga Saveza u borbi protiv terorizma i proliferacije oružja za masovno uništenje 185

POGLAVLJE 20: Nove sposobnosti 190

VI. DEO

OTVARANJE SAVEZA NOVIM ZEMLJAMA ČLANICAMA

POGLAVLJE 21: Proces proširenja 185

POGLAVLJE 22: Akcioni plan za članstvo 190

VII. DEO

PARTNERSTVO I SARADNJA

POGLAVLJE 23: Evroatlantsko partnerstvo: Evroatlantski savet za partnerstvo i Partnerstvo za mir 195

POGLAVLJE 24: NATO i Rusija 211

POGLAVLJE 25: NATO i Ukrajina 220

POGLAVLJE 26: Saradnja sa zemljama Mediterana i šireg Bliskog istoka 231

POGLAVLJE 27: Saradnja sa zemljama Jugoistočne Evrope 238

VIII. DEO

NATO – EU ODNOSI

POGLAVLJE 28: Strateško partnerstvo NATO-a i Evropske unije 243

IX. DEO

ŠIRI OKVIR INSTITUCIJA ZA BEZBEDNOST

POGLAVLJE 29: Odnosi NATO-a s Ujedinjenim nacijama 255

POGLAVLJE 30: NATO i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju 260

POGLAVLJE 31: Saradnja sa drugim međunarodnim organizacijama 264

POGLAVLJE 32: Saradnja sa parlamentarnim i nevladinim organizacijama 267

X. DEO

PROGRAMI, AKTIVNOSTI, ORGANIZACIJE I AGENCIJE

- POGLAVLJE 33:** Protivvazdušna odbrana 11275
POGLAVLJE 34: Vazdušni sistem za rano upozorenje 278
POGLAVLJE 35: Vazdušni prostor i
upravljanje vazdušnim saobraćajem 281
POGLAVLJE 36: Saradnja i planiranje
na području naoružanja i opreme 283
POGLAVLJE 37: Kontrola naoružanja i razoružanje 289
POGLAVLJE 38: Planiranje za slučaj civilnih vanrednih situacija 297
POGLAVLJE 39: Komunikaciono-informacioni sistemi 303
POGLAVLJE 40: Obrazovanje i obuka 307
POGLAVLJE 41: Elektronsko ratovanje 316
POGLAVLJE 42: Logistika 317
POGLAVLJE 43: Meteorologija 326
POGLAVLJE 44: Vojna okeanografija 328
POGLAVLJE 45: Komunikaciono-informacioni programi Uprave za javnu
diplomatiju 330
POGLAVLJE 46: Naučni programi i programi zaštite životne sredine
Uprave za javnu diplomatiju 335
POGLAVLJE 47: Istraživanje i tehnologija 342
POGLAVLJE 48: Standardizacija 344

DODACI

- DODATAK 1** Skraćenice 349
DODATAK 2 Severnoatlantski sporazum 369

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO
PREDGOVOR SRPSKOG IZDANJA

Ove godine Ambasadi Italije istekao je mandat NATO ambasade za odnose u Srbiji. Ovaj zadatak smo obavljali sa entuzijazmom i ubeđenjem da je maksimalno poznavanje unutrašnjih mehanizama i potencijala alijanse neophodno za put u Evropu na koji su građani Srbije tako svesrdno kročili.

U tom duhu izražavam svoje iskreno priznanje inicijativi Forumu za bezbednost i demokratiju da se napravi srpsko izdanje NATO priručnika, koje će se, siguran sam, pokazati dragocenim za bolje razumevanje ciljeva alijanse i vrednosti koje ih određuju.

U godini kada se slavi 60 godina od njenog osnivanja, NATO alijansa pokazuje se vitalnijom no ikad. Postala je efikasan „davalac bezbednosti“ i uspostavila saradnju „varijabilne geometrije“ sa mnogim zemljama, u Evropi i van nje. Nadam se stoga da će i Srbija imati želju da u potpunosti iskoristi važnu šansu koju joj pruža Partnerstvo za mir, čiji je član od decembra 2006.

U Beogradu,
početkom februara 2009.

Alessandro Merola
ambasador Italije u Srbiji

PREDGOVOR

NATO je osnovan potpisivanjem Vašingtonskog sporazuma 1949. godine. Sporazum je, kao model sažetosti i jasnoće, utro put prilagodljivosti Saveza dinamici stalno promenljive međunarodne bezbednosti. On obezbeđuje ugrađenu fleksibilnost i prostor za razmatranje novih problema i donošenje rešenja koja odražavaju promenljivo okruženje. U članu 9. Sporazuma, predviđena je fleksibilna organizacija Saveza zasnovanog na jedinstvenom merodavnom institucionalnom telu u obliku Saveta koji je odgovoran za sprovođenje Sporazuma i za osnivanje njemu odgovornih pomoćnih tela, prema potrebi. Ova dalekovidnost omogućila je Savezu razvoj i prilagođavanje novim okolnostima kroz istoriju.

NATO je prošao kroz niz reformi i reorganizacija tokom prvih četrdeset godina svog postojanja, uobličeni na način da prilagode Savez retkim povoljnim prilikama koje su se ukazale za prevladavanje hladnoratovskih ograničenja, a u cilju postavljanja bezbednosti zemalja članica na pozitivnije i stabilnije osnove. U relativno kratkom razdoblju nakon završetka Hladnog rata, Savez je prošao kroz temeljni preobražaj, prilagođavajući se promenama u bezbednosnom okruženju, takvih razmera i intenziteta kakve je malo ko mogao predvideti ranijih godina.

NATO je 1990. godine prvi reagovao na kraj poznate podele na Istok i Zapad, na nestanak propratnih ideoloških, političkih i vojnih neprijateljskih odnosa kao i na prestanak uobičajenih vojnih pretnji bezbednosti u evroatlantskom području. Savez je definisao novi strateški koncept, započeo sa intenzivnim partnerstvom sa drugim zemljama, obuhvatajući i bivše protivnike, i otvorenih ruku dočekao nove zemlje članice. Uz to, po prvi put, NATO je preuzeo zadatke očuvanja mira u konfliktnim područjima izvan teritorija Saveza, otvarajući put za vodeću ulogu u multinacionalnim operacijama upravljanja kriznim situacijama i u ekstenzivnim aranžmanima saradnje s drugim organizacijama.

Napad na Sjedinjene Američke Države 11. septembra 2001. godine postavio je borbu protiv terorizma na prvo mesto međunarodnih prioriteta, obuhvatajući i NATO-ov. Kao rezultat, proces preobražaja koji je karakterisao prvih deset godina nakon kraja Hladnog rata poprimio je jasniju dimenziju i veću hitnost.

Danas se odgovor Saveza na novo bezbednosno okruženje nakon 11. septembra zasniva na jasnom skupu principa koje su dogovorile vlade članice. Saveznici su saglasni da moraju da budu spremni da odvrte, odbrane i prekinu napade i sebe kolektivno zaštite od terorističkih spoljašnjih napada, i da to može da obuhvata preduzimanje akcija protiv terorista kao

i protiv onih koji im pružaju utočište ili zaštitu. Takođe je dogovoreno da Savez ne sme biti sputavan unapred određenim geografskim okvirima - on mora imati sposobnost delovanja kako i kada nalaže potreba. Takođe, on mora biti spreman da pruži svoje mogućnosti i sposobnosti, zavisno od slučaja do slučaja, kako bi pomogao drugim međunarodnim organizacijama ili koalicijama zemalja koje obuhvataju NATO članice.

Ove odluke postavljaju pred Savez dalekosežne zahteve, i to ne samo u sticanju potrebnih sposobnosti, već i u neprekidnoj političkoj volji zemalja članica da izvuku zaključke iz politika koje su usvojile, i da osiguraju sredstva za njihovo sprovođenje. Potreba za revidiranjem i dopunjavanjem politika i struktura neće završiti ispunjavanjem sadašnjih obaveza. Modernizacija i racionalizacija će ostati faktori sa kojima će se NATO neprestano hvatati u koštac, ako zbog ničeg drugog, onda zbog uvek novih pretnji bezbednosti i stabilnosti.

Kako je Savez odgovorio na izazove u prošlosti i kako se počeo pripremati za jednako zahtevne uloge u budućnosti, tema je ovog novog izdanja NATO Priručnika. Priručnik pruža sveobuhvatnu analizu razvoja Saveza do jeseni 2005. godine, i može se koristiti uporedno sa web stranicama NATO-a (www.nato.int) koje bude informacije o daljim događanjima koja utiču na Savez, kao i tekstove zvaničnih izjava i saopštenja, članaka i govora, stručnih komentara, pružajući tako nezavisne procene i analize.

Ukratko, **I. deo** Priručnika uvodi nas u Savez i pruža osnovne informacije o istoriji i osnovnim zadacima, kao i o glavnim razvojnim područjima od njegovog osnivanja. Takođe donosi sažet prikaz političkih stavova NATO članica s obzirom na multinacionalnu bezbednost, fokusirajući se na novije razdoblje posle Hladnog rata. U ovom delu se razmatraju glavne teme koje se nalaze na dnevnom redu Saveza na početku 21. veka.

U **II. delu**, opisana su tela za donošenje odluka kao i ključni principi i politike koje usmeravaju Savez. Ovaj deo je upotpunjen **III. delom** Priručnika gde su objašnjene civilne i vojne strukture i agencije koje je NATO osnovao kako bi obezbedio realizaciju svojih zadataka.

Uloga Saveza u operacijama očuvanja mira i podrške miru tema je **IV. dela** koji istražuje sprovođenje odluka Saveza na primerima Bosne i Hercegovine, Kosova, bivše jugoslavske Republike Makedonije*, Avganistana, NATO Misije obuke u Iraku, i misije u Darfuru (Sudan). **V. deo** bavi se merama koje je Savez preuzeo u suzbijanju terorističkih pretnji i proliferacije oružja za masovno uništenje i opisuje nove sposobnosti koje su u fazi razvoja.

Jedno od osnovnih obeležja strategije NATO-a od početka 90-tih je otvaranje NATO-a novim članicama (**VI. deo**) i širenje kontakata i saradnje sa zemljama nečlanicama kroz niz bilateralnih i multilateralnih odnosa i partnerstava. Pregled razvoja i uloge ovih odnosa i praktičnih oblika saradnje prikazan je u **VII. delu**. U ovom delu razmatra se razvoj Evroatlantskog partnerstva zasnovanog na komplementarnim stubovima Evroatlantskog saveta za partnerstvo i programa Partnerstva za mir, kao i odnosima i raznovrsnim oblicima saradnje NATO-a sa Rusijom, Ukrajinom, zemljama koje učestvuju u Mediteranskom dijalogu, Jugoistočnom Evropom i, od nedavno, kroz Istambulsku inicijativu o saradnji, sa zemljama Bliskog istoka.

Institucionalna saradnja odigrala je važnu ulogu u razvoju regionalne bezbednosti, poglavito strateško partnerstvo NATO-a i Evropske unije prikazano u **VII. delu** Priručnika, kao i širi institucionalni okvir za bezbednost i saradnju NATO-a i Ujedinjenih nacija, Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju i drugih međunarodnih organizacija. Ovi odnosi opisani su u **IX. delu**.

X. deo se odnosi na programe i aktivnosti koji predstavljaju glavno uporište efikasnosti Saveza na mnogim različitim područjima planiranja i saradnje, a koji zajedno čine bezbednosnu agendu današnjice. U ovom delu govori se o logistici, standardizaciji, komunikacijama, naoružanju, vazдушnom prostoru, upravljanju vazдушnim saobraćajem i protivvazдушnom odbranom, čime je omogućeno zajedničko delovanje snaga NATO-a i partnerskih zemalja. Pružene su informacije o aktivnostima na području planiranja rešavanja kriznih stanja i otklanjanja katastrofa, potom o javnoj diplomatiji i programima saopštavanja i informisanja, o naučnoj saradnji i saradnji na području zaštite životne sredine i društvenim područjima. Svi navedeni programi su prilagođeni kako bi direktno bili u funkciji rešavanja novih bezbednosnih pretnji.

Dalje informacije koje se odnose na uobičajene skraćenice navedene su u **Dodatku 1**.